

I Haminanlaks vandrar jag in i en tavla

Drömmar är till för att uppfyllas. En klar eftermiddag i mitten av augusti går en gammal dröm i uppfyllelse. Asfalt övergår i grus. Framför mig öppnar sig en oändlig björkallé. Där den upphör skymtar ett solgult fält, med vita inslag. Gruset krasar under däcken på min Trek, transporterad till Kuopio järnvägsstation för snart två timmar sedan. Fältet växer fram till ett corps-de-logi, Magnus von Wrights skapelse från 1848, det vita är (senare tillkomna) fyra pelare som uppbär en balkong. Mellan dem står en kvinna med högra handen lyft till hälsning. Vem är kvinnan? Jag har sett henne en enda gång, vid ett kort möte för två år sedan i Helsingfors, men känner genast igen henne. Det är Anna. I mina öron ringer ännu orden hon yttrade: *Du är alltid välkommen till Haminalahti*. Vi pratade svenska, men den svenska benämningen på bröderna von Wrights hem använde hon inte. Haminanlaks, observera stavningen. Den gängse på brödernas tid. Men den tiden har upphört sedan länge.

Den började på 1770-talet, när dåvarande ägaren Magnus Fredrik Tawast överlät godset till sin svärson Johan Mauritz von Wright. Denne var farfar till bröderna, förutom till elva andra syskon, av vilka fem dog i späid ålder. Vem minns dem? Däremot är namnen Magnus, Wilhelm och Ferdinand för evigt inristade i konsthistorien. I Amerika satte John James Audubon varje fågel på duken, i Finland stod tre bröder för motsvarande bragder. Också fiskar kom till, reproducerade till sista fjället, och landskap som får varje fotografi att blekna. Bröderna var självlärda, med Magnus som den äldsta. Tretton år gammal började han måla fåglar; året var 1818. Pappa blandade färgerna, kaffe för hästar. De togs ur spiltan, medan fåglarna sköts av skickliga skyttar. Ingen fara, på den tiden var trycket på naturen från vårt perspektiv sett närmast som en västanfläkt.

Men här står Anna, med släktnamnet Haapala, och nu blir hennes syster Eva Rauramaa synlig. En gång var de tre systrar, men den yngsta, Maria, finns inte mer. Som ogifta hette de Falkenberg. Det namnet kom in i gården genom Heikki Peuras dotters giftermål.

Ferdinand von Wright: Utsikt från Haminanlaks (olja på duk, 1853).

Heikki Peura var sågbaron med femhundra anställda. Hans solvens var lika solid som släkten von Wrights var svajig, vilket ledde till att merparten av egendomen bytte ägare. Transaktionen ägde rum 1910. Säljare var Adolf von Wright, son till Adolf, en av bröderna. *Sic transit gloria mundi*.

Eller snarare återuppstår i annan form. Som det forna redskapsskjulet, vilket ifjol rustades upp till Arkela, en trivsamt tvårummare i omedelbar anslutning till corps-de-logiet. Där finns en säng för mig, men före det blir det kaffe med delikata karelska piroger i salongen och en rundvandring i omgivningerna inklusive ett dopp vid bastun för mig och Joiku. Eva kastar den kramgoda pointerns boll långt ut i vattnet och Joiku förlorar ingen tid att hoppa i. Bortom det lurviga huvudet med boll i mun skymtar ett vitt hus på Pirttisaari, professor Atte von Wrights sommarställe. Några hundra hektar av cirka femtonhundra blev kvar i släktens ägo.

Också Haminalahden Hovi blomstrar mest sommartid. Inspektorsbyggnaden där Kuopiobaserade Eva och hennes man Rainer håller hus värms ändå upp för en och annan vintervecka. Anna och maken Rauno bor i Esbo och seglar flitigt men kommer där emellan på besök. Men sedan tio dagar tillbaka har ett ungt par flyttat in i Lugnet, förhoppningsvis för gott. Lugnet har Ferdinand målat en tavla av, som redan vid första åsynen väckte min längtan. I Lugnet bodde Ferdinand i tjugo år, tills ohälsan tvingade honom flytta in i huvudbyggnaden. Han var Kuopios Thoreau, med Kallavesis vik som en större Walden Pond. Däremot blev Magnus lantmätare, konservator och mycket mer i Helsingfors, medan Wilhelm slog sig ner som fiskeriinspektör i Bohuslän. Anno 1906 reste Ferdinand västerut, men nu besöker jag Lugnet. I ett yppigt hallonsnår står en ung kvinna med blont utslaget hår. Det är Karin, Marias dotter, som med sin pojkvän Joonatan nyss flyttat in. Hon kliver oss till

mötes. Utan att blinka skänker hon mig den nästan fulla asken med de saftigaste bär.

Lugnet har återfått sin ursprungliga lingongrötskulör, men inredningen är ny till sista hanteln och basfiolen. Detsamma är fallet med corps-de-logiet. Av ätten von Wrights möblemang återstår inget, om inte den präktiga tandemgungstolen är densamma som unkarlen Ferdinand helst satt och drömde i på lediga stunder. Stor sak, det inre av huvudbyggnaden är magnifikt i sin egen rätt. Tre original i släktens ägo hänger dagen till ära på väggarna i salongen: Magnus Skogsinteriör från 1850-talet, Ferdinands *Utsikt från Suopeltoberget*, 1854 och *Lövsångare* från 1899. Dagen till ära? Genom åren har de nuvarande ägarerna slagit vakt om sitt privatliv, men dagen efter min ankomst öppnas gården för den första besöksgruppen någonsin. Det är svenska tidskriften *Gård & Torp* som dyker upp med en busslast kulturintresserade, dubbelt vaccinerade personer på savolaxisk herrgårdsrond, under ledning av Georg Grotenfelt, arkitekt och skapare av den finstämda filmessän *Speglingar* (2016) om bröderna och deras konst. Medan Eva håller hälsningstalet på god svenska, grips jag av en sällsam tanke. För länge, länge sedan gick den kinesiske målaren Wu Tao-tzu in i sin målning och försvann. Medan varje dam och herre i detta rum nu befinner sig inne-sluten i en tavla.

Den tavlan ser jag senare utifrån, när jag med Rainer och Joiku längs den kulturstig som staden låtit

Nalle Valtiala: utsikt från Suopeltoberget 2021.

uppföra bestigit Aittavuori, liksom under en tidigare promenad Suopeltoberget, med den mest hänförande utsikten över nationallandskapet i mitt hjärta. Vyn från Haminavuori på andra sidan viken är inte längre densamma som då Ferdinand, med Topelii ord, målade en ny strof i Vårt land. Fridlysningen gör att granarna i sin totala frihet numera hindrar utsikten. Men där jag balanserar på Aittavuoris krön ser jag gårdens ljusa smycke skimra i det gröna, långt, långt borta i tid och rum. Långsamt förvandlas jag till en pensel i Ferdinands hand.

NALLE VALTIALA

Arvid Liljelund avporträtterade Ferdinand von Wright i arbete år 1897 (olja på duk).

von Wrights porträtt av bergand (*Aythya marila*), honan i en pose som påminner om att modellen var skjuten.